

รูปแบบการจัดการหอศิลปะและวัฒนธรรมในสถาบันอุดมศึกษา Arts and Culture Museum Management Model in University

พิศรวส ภูทอง* อัมพวัลย์ วิสวธีรานนท์

Pissaravas Pootong, Ampawan Visavateeranon

คณะศิลปกรรมศาสตร์ วิทยาลัยโพธิวิชชาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

ampawan58@hotmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์คือ 1) เพื่อศึกษาสภาพการดำเนินการหอศิลปะและวัฒนธรรมในสถาบันอุดมศึกษาสองแห่ง คือ มหาวิทยาลัยบูรพา และมหาวิทยาลัยทักษิณ และ 2) เพื่อนำเสนอรูปแบบในการจัดการหอศิลป์ที่เหมาะสมแก่คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒซึ่งกลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ ผู้บริหารและผู้ที่ปฏิบัติงานในหน้าที่ผู้ดูแลรับผิดชอบ หอศิลปะและวัฒนธรรมภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มหาวิทยาลัยบูรพา และหอศิลปกรรมทักษิณ มหาวิทยาลัยทักษิณ ตั้งแต่พุทธศักราช 2554-2558 จำนวน 9 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลครั้งนี้ คือ แบบสัมภาษณ์ ผลการวิจัยพบว่า

1. สภาพการดำเนินการหอศิลปะและวัฒนธรรมทั้งสองแห่งมีดังนี้ 1) การกิจและการบริหารจัดการ มีโครงสร้างและยุทธศาสตร์การบริหารงานที่อยู่ภายใต้หน่วยงานที่เกี่ยวกับศิลปะและวัฒนธรรม โดยผู้บริหารของหน่วยงาน เช่น คณบดี ผู้อำนวยการสถาบันเป็นผู้ดูแลมีบุคลากรประจำเพื่อปฏิบัติงานเพียง 1-2 คน จึงอาศัยการประสานความร่วมมือกับหน่วยงานภายในและนอกเพื่อให้ภารกิจบรรลุตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ มีกิจกรรมภายในที่ดำเนินการเองและการให้บริการเข้าใช้อาคารสถานที่ 2) การสร้างเครือข่ายในการดำเนินงานเป็นความร่วมมือระหว่างภาครัฐและภาคเอกชนกลุ่มศิลปินและองค์กรต่างประเทศและ 3) ทุนทางชุมชนสังคมและวัฒนธรรมของหน่วยงานแต่ละแห่ง สนับสนุนและเกื้อกูลให้การดำเนินงานของหอศิลปะและวัฒนธรรม เป็นไปอย่างต่อเนื่องและเกิดประสิทธิผลตามที่หน่วยงานกำหนดไว้

2. รูปแบบการดำเนินงานหอศิลปะและวัฒนธรรมที่เหมาะสม ควรมีการกำหนดโครงสร้างการบริหารงานและยุทธศาสตร์การบริหารงานที่เน้นการบริการวิชาการแก่ชุมชนเมืองเพื่อสร้างรายได้เชิงวิชาการที่สอดรับการเป็นมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ มีผู้บริหารมืออาชีพที่มีความรู้และประสบการณ์ทั้งในด้านการบริหารงานหอศิลป์ พิพิธภัณฑ์ หรือแหล่งเรียนรู้ในรูปแบบต่างๆ เพื่อให้การดำเนินงานมีระบบและมีความต่อเนื่องตามวงจรคุณภาพการบริหาร บริหารงานแบบลีน และบริหารสื่อและเทคโนโลยีสารสนเทศในเชิงรุกที่สอดคล้องกับการเป็น หอศิลปวัฒนธรรม ยุค 4.0 โดยมีการกำหนดแผนกลยุทธ์เพื่อสนับสนุนการสร้างฐานข้อมูลทางศิลปะและวัฒนธรรม และแหล่งเรียนรู้ทางศิลปะและวัฒนธรรมของสถาบันอุดมศึกษาในภาคกลางให้เป็นที่ยอมรับในระดับชาติและนานาชาติ

คำสำคัญ : รูปแบบ การจัดการ หอศิลปะและวัฒนธรรมสถาบันอุดมศึกษา

Abstract

The purposes of this research are 1) to study the management conditions of Arts and Culture Museum in two universities which are Burapha University as well as Thaksin University and 2) to suggest the suitable model for the management of Arts and Culture Museum for Faculty of Fine Arts, Srinakharinwirot University. The target groups 9 persons, used in this research are the directors and staffs who are responsible for the operation of Eastern Center of Art and Culture, Burapha University and Art Museum, Thaksin University during the year of 2011-2015. The interview form is a research instrument for collecting data. The research findings are as follows:

1. The management conditions for the operation of the two art and culture museums are as follows: 1) the missions and the management of the museums apply the same management structures and strategies of those that are under the institutes relating to art and culture. The dean or the director of the institute will be appointed to be an administrator of the museums. The permanent staff in charge will not exceed 1 or 2 people. Therefore, the museums rely primarily on the collaboration with both internal and external institutes in order to accomplish their goals. Also, they run their own activities and services to let people use a space in the museums; 2) the operation network of the museums will be established by the collaboration between public and private sectors, artists, and international organizations; and 3) Community, social and cultural capital supporting from each institute will help subsidize and support the operation of the art and culture museums to continuously accomplish their goals and create expected outcomes.

2. The suitable management model for the operation of art and culture museum is that it should specify the organizational structure and the management strategies that emphasize on providing the academic services for an urban community to generate the academic income as it is the Autonomy university and also on recruiting a professional director who has expertise and experiences in running art and culture center or a learning hub in order to manage systematically and continuously. Moreover, the lean management method and active media and technology management should be implemented. Also, it should formulate a plan and strategy to create the database for art and culture and function as an art and cultural learning hub for universities located in the central region of Thailand aiming to be acknowledged both in national and international level.

Keywords: Model, Management, Arts and Culture Museum and University

บทนำ

พิพิธภัณฑ์หรือหอศิลปวัฒนธรรม มิได้เป็นเพียงแหล่งศึกษาทางด้านศิลปวัฒนธรรมเท่านั้น แต่เป็นสถานที่ที่สะท้อนถึงองค์ความรู้ด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ กล่าวคือ ศิลปวัฒนธรรมเป็นภาพสะท้อนของมนุษย์ ภาพสะท้อนของสังคม และภาพสะท้อนของวัฒนธรรมในภาคต่างๆ ฉะนั้นหอศิลปวัฒนธรรมจึงควรเชื่อมโยงหรือร่วมกับสถานศึกษาต่างๆ เพื่อพัฒนาทั้งผู้สร้างสรรค์และผู้ชื่นชมศิลปวัฒนธรรม และเป็นแหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่มีบทบาทสำคัญในสังคมไทย ซึ่งเป็นไปตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 และแก้ไขเพิ่มเติม(ฉบับที่ 2) พุทธศักราช 2545 มาตรา 25 กำหนดให้รัฐมีหน้าที่ส่งเสริมการดำเนินงานการจัดตั้งแหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตให้ทั่วถึงและพอเพียง ตลอดจนการจัดแหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตทุกรูปแบบ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2552) ทั้งนี้เหตุการณ์ที่สำคัญในปี พ.ศ. 2538 รัฐบาลสมัยของ ฯพณฯ ชวน หลีกภัย ได้สนับสนุนงบประมาณเพื่อการก่อสร้างหอนิทรรศการศิลปวัฒนธรรมในสถาบันอุดมศึกษาทั้ง 4 แห่งคือ ภาคเหนือ(มหาวิทยาลัย เชียงใหม่) ภาคใต้ (มหาวิทยาลัยทักษิณ) ภาคตะวันออก (มหาวิทยาลัยบูรพา) ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (มหาวิทยาลัยขอนแก่น) โดยจัดสรรงบประมาณปี พ.ศ. 2539 ให้แก่มหาวิทยาลัยทั้ง 4 แห่งๆ ละ ประมาณ 50 ล้านบาท

มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ได้เสนอโครงการก่อสร้างหอศิลป์กับรัฐบาลในสมัยนั้น เพื่อจัดสร้างหอศิลปวัฒนธรรมมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ขึ้น ได้รับอนุมัติงบประมาณในการจัดสร้าง ในปี พ.ศ. 2539 และสร้างแล้วเสร็จในปี พ.ศ. 2541 ซึ่งหลักคิดในออกแบบให้เป็นสถานที่ที่นอกจากจะเป็นหอศิลป์ไว้แลกเปลี่ยนทางด้านศิลปวัฒนธรรมและการศึกษาของศิลปิน นักวิชาการและชาวเชียงใหม่แล้ว ยังเป็นสถานที่ที่สามารถรองรับกิจกรรมทางด้านวัฒนธรรม ประเพณีของชุมชนและชาวบ้านอย่างใกล้ชิด เป็นสถานที่ที่คนในท้องถิ่นได้มาใช้ มาพบปะและร่วมจรโล่งสังคม ศิลปวัฒนธรรมประเพณีให้ยืนยงและงอกงามสืบไป ส่วนหอศิลปวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยขอนแก่น ดำเนินการจัดสร้างตั้งแต่ปี พ.ศ. 2539 ซึ่งได้รับงบประมาณเพื่อการก่อสร้าง จำนวน 54.5 ล้านบาท โดยหอศิลปวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยขอนแก่น ตั้งอยู่บริเวณบึงสีฐานฝั่งตะวันตก เป็นอาคารทรงเลี้ยวของชาวอีสาน เพื่อใช้แสดงนิทรรศการกิจกรรมด้านศิลปวัฒนธรรม และเป็นอาคารเวทีแสดงศิลปวัฒนธรรมการแสดงกลางแจ้ง ส่วนมหาวิทยาลัยบูรพา ได้จัดดำเนินการเกี่ยวกับหอศิลป์และวัฒนธรรมภาคตะวันออก เพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ที่แสดงให้เห็นถึงแหล่งโบราณคดีประวัติศาสตร์ภาคตะวันออกของประเทศไทย ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน และมีหอศิลป์เพื่อเป็นสถานที่จัดแสดงนิทรรศการเพื่อเป็นแหล่งการเรียนรู้ที่มนุษย์สร้างขึ้นอีกด้วย และมหาวิทยาลัยทักษิณซึ่งขณะนั้นคือมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ วิทยาเขตสงขลา ได้มอบให้สถาบันทักษิณคดีศึกษา ซึ่งดำเนินงานทางศิลปวัฒนธรรมโดยตรงให้ดำเนินการเกี่ยวกับหอศิลปวัฒนธรรมด้วย เพื่อให้เกิดความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น จึงมี 3 ส่วนงานที่รับดำเนินการคือ ปรับปรุงพิพิธภัณฑ์คติชนวิทยา พัฒนาทักษิณนิเทศ และการก่อสร้างอาคารอาศรมศิลปกรรมทักษิณ (งานหอศิลปกรรมทักษิณ) และปัจจุบันหอศิลปกรรมทักษิณ มหาวิทยาลัยทักษิณประกอบด้วย 3 งานหลัก คือ งานนิทรรศการศิลปะ งานฐานข้อมูลและคลังข้อมูล และงานจัดกิจกรรมทางศิลปะ

ผลการศึกษารูปแบบการจัดการแหล่งการเรียนรู้ในสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ: กรณีศึกษา หอศิลปวัฒนธรรม ซึ่งพิศรวัส ภูทอง และอัมพวัลย์ วิศวธีรานนท์ (2559) ได้ศึกษารูปแบบการจัดการหอศิลปวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยขอนแก่น และมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ พบว่า ลักษณะการบริหารจัดการหอศิลป์และวัฒนธรรมของทั้งสองแห่ง มีโครงสร้างการบริหารงานที่อยู่ภายใต้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับศิลปวัฒนธรรม โดยอธิการบดีมอบอำนาจให้ผู้บริหารลำดับรองลงมาเป็นผู้ดูแลและมีคณะกรรมการดำเนินงาน มีการจัดทำแผนปฏิบัติการประจำปี มีกิจกรรมภายในที่ดำเนินการเองและการให้บริการอาคารสถานที่เพื่อจัดแสดงงานศิลปวัฒนธรรม โดยรายได้จากการให้บริการอาคารสถานที่จัดนำส่งให้หน่วยงานต้น

สังกัดและมีระเบียบการเบิกจ่ายเงินของมหาวิทยาลัย ตลอดจนมีการสร้างเครือข่ายร่วมดำเนินงานเป็นเครือข่ายศิลปินและหน่วยงานภาครัฐและเอกชน ซึ่งการศึกษาวิจัยดังกล่าว ยังไม่ครอบคลุมหอศิลปวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยบูรพา และมหาวิทยาลัยทักษิณ ซึ่งถือเป็นส่วนหนึ่งของแหล่งการเรียนรู้ในสถาบันอุดมศึกษา อีก 2 ภาค ที่จัดตั้งขึ้นในสมัยของ ฯพณฯ ชวน หลีกภัย

จากสภาพการณ์และแนวความคิดดังกล่าว เป็นผลให้เกิดการศึกษาวิจัยเรื่อง รูปแบบการจัดการหอศิลปะและวัฒนธรรมในสถาบันอุดมศึกษาที่จะศึกษาวิจัยรูปแบบการจัดการหอศิลปะและวัฒนธรรมภาคตะวันออก มหาวิทยาลัยบูรพา และ หอศิลปกรรมทักษิณ มหาวิทยาลัยทักษิณ เพื่อให้ได้ผลการศึกษานโยบายแนวความคิดรูปแบบการบริหารจัดการและบทบาทของหอศิลปวัฒนธรรมในมหาวิทยาลัยของรัฐอีกสองภาค เป็นผลให้เกิดความครอบคลุมการศึกษารูปแบบการบริหารจัดการหอศิลปวัฒนธรรมทั้งสี่ภาค อันจะนำมาพัฒนารูปแบบ กระบวนทัศน์ และแนวความคิดในการบริหารจัดการหอศิลปวัฒนธรรมของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒให้สามารถตอบสนองกับความต้องการของชุมชนเมือง และรูปแบบความหลากหลายทางวัฒนธรรมได้อย่างสมบูรณ์

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพการจัดดำเนินการหอศิลปะและวัฒนธรรมในสถาบันอุดมศึกษาสองแห่ง คือ มหาวิทยาลัยบูรพาและมหาวิทยาลัยทักษิณ
2. เพื่อนำเสนอรูปแบบในการจัดการหอศิลป์ที่เหมาะสมแก่คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

วิธีการดำเนินการวิจัย

การดำเนินการวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาที่มีกระบวนการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ตามหลักการบริหารจัดการ มีขั้นตอนการดำเนินการตามลำดับ

ขั้นตอนที่ 1 การเตรียมการ

1. ศึกษาเอกสารเกี่ยวกับแนวคิดเกี่ยวกับการจัดการแหล่งเรียนรู้ แนวคิดเกี่ยวกับแหล่งการเรียนรู้ในสถาบันอุดมศึกษา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการแหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตหอศิลป์ และพิพิธภัณฑ์
2. ติดต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องคือ ผู้บริหารและผู้รับผิดชอบหอศิลปะและวัฒนธรรมภาคตะวันออก มหาวิทยาลัยบูรพา และหอศิลปกรรมทักษิณ มหาวิทยาลัยทักษิณเพื่อรวบรวมข้อมูลเชิงเอกสารและเชิงประจักษ์
3. สร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือ แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง ซึ่งเป็นข้อคำถามปลายเปิดที่มีเนื้อหาครอบคลุมประเด็นหลักทั้ง 3 ด้านคือ การกิจและการบริหารจัดการเครือข่ายการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานและทุนทางชุมชน สังคม และวัฒนธรรม

ขั้นตอนที่ 2 การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. กำหนดกลุ่มเป้าหมายทั้งผู้บริหารและผู้ปฏิบัติงานของ หอศิลปะและวัฒนธรรมภาคตะวันออก มหาวิทยาลัยบูรพาและหอศิลปกรรมทักษิณ มหาวิทยาลัยทักษิณช่วงพ.ศ. 2554-2558โดยกลุ่มเป้าหมายจากหอศิลปะและวัฒนธรรมภาคตะวันออก มหาวิทยาลัยบูรพา จำนวน 4 คน ส่วนกลุ่มเป้าหมายจากหอศิลปกรรมทักษิณ มหาวิทยาลัยทักษิณ จำนวน 5 คน รวมกลุ่มเป้าหมายทั้งสิ้นเป็น 9 คน

2. กำหนดเวลาเพื่อสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมาย โดยการทาบทามโดยวาจา และจัดทำหนังสือขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลจากผู้บริหารของหอศิลปะและวัฒนธรรมภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มหาวิทยาลัยบูรพา และหอศิลปกรรมทักษิณ มหาวิทยาลัยทักษิณ

ขั้นตอนที่ 3 การวิเคราะห์และรายงานผล

1. นำข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกทั้งผู้บริหารและผู้ปฏิบัติงานของหอศิลปะและวัฒนธรรมภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มหาวิทยาลัยบูรพา และหอศิลปกรรมทักษิณ มหาวิทยาลัยทักษิณ ที่ได้มาจัดกลุ่มและดำเนินการวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูล

2. สรุปและรายงานผลการศึกษาด้านการจัดการหอศิลปะและวัฒนธรรมภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มหาวิทยาลัยบูรพาและหอศิลปกรรมทักษิณ มหาวิทยาลัยทักษิณ และพัฒนารูปแบบการจัดการหอศิลปะและวัฒนธรรมที่เหมาะสมแก่มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลครั้งนี้ คือ แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง มีลักษณะที่กำหนดข้อคำถามไว้อย่างแน่นอน ประกอบด้วย ข้อมูลทั่วไป ความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการและการพัฒนาหอศิลปะและวัฒนธรรม ในประเด็นหลัก 3 ด้าน คือ 1) ภารกิจและการบริหารจัดการ ประกอบด้วย ยุทธศาสตร์การบริหาร การบริหารบุคลากร การบริหารการเงินและงบประมาณ การจัดการระบบการสื่อสาร เทคโนโลยีสารสนเทศ กิจกรรมการให้บริการ 2) เครือข่ายการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานและ 3) ทูตทางชุมชน สังคม และวัฒนธรรม โดยผ่านการตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาจากผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 3 คน ที่มีความเชี่ยวชาญทางด้านการบริหารจัดการองค์การทางการศึกษาระดับอุดมศึกษา และมีความรู้ประสบการณ์ในการบริหารองค์การที่เกี่ยวกับแหล่งเรียนรู้ตลอดชีวิต พิพิธภัณฑสถาน หอศิลป์ ไม่น้อยกว่า 10 ปี จำนวน 3 คน

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัย ดังนี้

1. รวบรวมข้อมูลเบื้องต้นจากเอกสาร หลักฐานที่ปรากฏเป็นสิ่งพิมพ์ หนังสือ ตำรา งานวิจัย และเว็บไซต์ที่เกี่ยวข้องกับหอศิลปะและวัฒนธรรมภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มหาวิทยาลัยบูรพา และหอศิลปกรรมทักษิณ มหาวิทยาลัยทักษิณ

2. การเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม จากแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง โดยมีส่วนร่วม ประกอบด้วย วิธีการบันทึกภาพ บันทึกเสียง และจดบันทึก และสังเกตพฤติกรรมของกลุ่มเป้าหมายประกอบ

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัย โดยจัดหมวดหมู่ของคำตอบตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยที่กำหนดไว้ แล้วทบทวนความสมบูรณ์ของข้อมูลที่เป็นคำตอบจากการเก็บข้อมูล และวิเคราะห์ข้อมูลทั้งการตีความข้อสรุปจากข้อมูลที่เป็นปรากฏการณ์ที่มองเห็น ตลอดจนการใช้และไม่ใช้ทฤษฎี/แนวคิด ขึ้นอยู่กับความเหมาะสมของข้อมูล

สรุปผลการวิจัย

1. สภาพการจัดดำเนินการหอศิลปะและวัฒนธรรมในสถาบันอุดมศึกษาสองแห่ง มีรายละเอียดดังนี้

1.1 หอศิลปะและวัฒนธรรมภาคตะวันออก มหาวิทยาลัยบูรพา มีการจัดดำเนินการดังนี้

1.1.1 การกิจและการบริหารจัดการตามยุทธศาสตร์การบริหารหอศิลปะและวัฒนธรรมภาคตะวันออก ซึ่งมีหน้าที่หลักในการส่งเสริมและสนับสนุนการสร้างสรรค์งานด้านทัศนศิลป์และศิลปวัฒนธรรมส่วนภูมิภาค บริการวิชาการ เผยแพร่ ถ่ายทอดและสืบสานศิลปะและวัฒนธรรม ให้แก่นักเรียน นิสิต นักศึกษาและบุคคลทั่วไปแล้ว ยังให้บริการด้านสถานที่เพื่อรองรับการจัดกิจกรรมทางด้านทัศนศิลป์รวมถึงศิลปะและวัฒนธรรม การบริหารงานด้านบุคลากร อยู่ภายใต้การดูแลของคณะศิลปกรรมศาสตร์ โดยมีคณบดีเป็นผู้กำกับดูแลหอศิลปะและวัฒนธรรมภาคตะวันออกเป็นการชั่วคราว เนื่องจากยังไม่มีผู้บริหารเพื่อทำหน้าที่เป็นผู้อำนวยการ มีบุคลากรประจำ จำนวน 2 คน คือ เจ้าหน้าที่วิเคราะห์นโยบายและแผน และช่างศิลป์ สำหรับการบริหารการเงินและงบประมาณที่ใช้เพื่อการดำเนินงานทั้งเงินเดือน ค่าจ้างของบุคลากร การจัดโครงการต่างๆ ที่สนองต่อภารกิจ ค่าสาธารณูปโภค ตลอดจนการจัดซื้อวัสดุอุปกรณ์ต่างๆ ก็ยังใช้งบประมาณแผ่นดินซึ่งอยู่ในรูปแบบของเงินอุดหนุน และงบประมาณเงินรายได้ จากกองทุนทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม กองทุนสินทรัพย์ถาวร และกองทุนพัฒนาบุคลากร ส่วนระบบการสื่อสารเทคโนโลยีสารสนเทศ มีระบบสารสนเทศเพื่อการบริหารและการตัดสินใจทั้งแผนระบบสารสนเทศ (Information System Plan) มีการประเมินความพึงพอใจของผู้ใช้ระบบสารสนเทศ มีการนำผลการประเมินความพึงพอใจของผู้ใช้ระบบสารสนเทศมาปรับปรุงระบบสารสนเทศ และมีการส่งข้อมูลผ่านระบบเครือข่ายของหน่วยงานภายนอกที่เกี่ยวข้องตามที่กำหนด อีกทั้งกิจกรรมการให้บริการ หอศิลปะและวัฒนธรรมภาคตะวันออก มหาวิทยาลัยบูรพา มีพื้นที่และการใช้งานแบ่งออกเป็น 7 ส่วน คือ ส่วนแสดงนิทรรศการถาวรทางศิลปวัฒนธรรมภาคตะวันออก ส่วนแสดงนิทรรศการถาวรทางศิลปะร่วมสมัยและศิลปะสมัยใหม่ ส่วนแสดงนิทรรศการหมุนเวียนทางทัศนศิลป์ ออกแบบ และศิลปวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้อง มีผู้เข้ามาใช้พื้นที่ทั้งหน่วยงานภายในและภายนอก เพื่อการจัดนิทรรศการ ประมาณร้อยละ 30 ส่วนแสดงนิทรรศการผลงานของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวบางส่วน (หออัครศิลปิน) ส่วนของห้องประชุม (ขนาด 188 ที่นั่ง) ซึ่งในแต่ละปี มีผู้เข้ามาใช้พื้นที่ทั้งหน่วยงานภายในและภายนอก เพื่อการจัดประชุมในรูปแบบต่างๆ ประมาณร้อยละ 40-60 ส่วนของห้องอาหารและชายของที่ระลึก และส่วนของสำนักงานและห้องประชุมผู้บริหาร

1.1.2 เครือข่ายการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานในอดีตที่ผ่านมา กล่าวคือได้รับเกียรติจากกระทรวงวัฒนธรรม และกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา และกลุ่ม LEILA จากสหรัฐอเมริกาให้เป็นเจ้าภาพจัดงานศิลปกรรมนานาชาติ ครั้งที่ 2 คือ INTERNATIONAL ART FESTIVAL “ART ON THE BEACH” ระหว่างวันที่ 2 สิงหาคม-28 กันยายน พ.ศ.2547 และ LANTERN OF THE EAST INTERNATIONAL ART FESTIVAL ระหว่างวันที่ 20 มกราคม-15 มีนาคม 2548 มีศิลปินจากประเทศจีน สิงคโปร์ ญี่ปุ่น ออสเตรเลีย เกาหลี สหรัฐอเมริกา เม็กซิโก และไทย เข้าร่วมโครงการในงานดังกล่าว (ชัยยศ วณิชวัฒนาวุฒิ และคณะ, 2549) ทำให้หอศิลปะและวัฒนธรรมภาคตะวันออก มหาวิทยาลัยบูรพา เป็นที่รู้จักกันในระดับสากล ส่งเสริมศิลปินไทย อาจารย์ในคณะศิลปกรรมศาสตร์ได้ทำงานร่วมกับศิลปินนานาชาติกับทั้งเปิดโลกทัศน์นักเรียน นิสิต นักศึกษาและประชาชน ได้เห็นกรรมวิธีการปฏิบัติงานทางศิลปะของศิลปินจากชาติต่างๆ

1.1.3 ทุนทางชุมชน สังคม และวัฒนธรรมนั้นพบว่า หอศิลปะและวัฒนธรรม ภาคตะวันออก มหาวิทยาลัยบูรพา มีทุนทางชุมชน สังคมและวัฒนธรรม โดยมีประวัติศาสตร์ของท้องถิ่นที่ยาวนานเริ่มตั้งแต่ชุมชนก่อนประวัติศาสตร์ จากการศึกษาสำรวจจุดค้นทางโบราณคดี โดยนักวิชาการ

โบราณคดีจากมหาวิทยาลัยศิลปากร กรมศิลปากร ร่วมกับมหาวิทยาลัยโอตาโก ประเทศนิวซีแลนด์ ในช่วงปี 2516-2518 ในพื้นที่เขตอำเภอพนสนิม พานทอง บ่อทอง จังหวัดชลบุรี พบว่าพื้นที่ดังกล่าวเป็นดินแดนที่มีผู้คนเข้ามาตั้งถิ่นฐานกระจายอยู่ทั่วไป เป็นชุมชนโบราณยุคก่อนประวัติศาสตร์ถึงยุคประวัติศาสตร์ ขนาดต่างๆ กันนอกจากการมีประวัติศาสตร์ที่ยาวนานแล้ว หอศิลป์และวัฒนธรรม ภาคตะวันออก มหาวิทยาลัยบูรพา ยังมีศิลปินและอาจารย์ด้านศิลปกรรมภายนอกมหาวิทยาลัยที่เป็นเครือข่ายร่วมจัดกิจกรรมการแสดงอย่างต่อเนื่อง อีกทั้งสภาพที่ตั้งของภาคตะวันออกมีพื้นที่ติดชายฝั่งทะเลซึ่งเป็นพื้นที่อุดมสมบูรณ์ด้วยทรัพยากรทางธรรมชาติ จึงเป็นสาเหตุที่มีชุมชนเข้ามาตั้งหลักแหล่งเป็นจำนวนมาก โดยมีจังหวัด 8 จังหวัด คือ จังหวัดชลบุรี ฉะเชิงเทรา นครนายก ปราจีนบุรี สระแก้ว ระยอง จันทบุรี และตราด

1.2 หอศิลปกรรมทักษิณ มหาวิทยาลัยทักษิณ มีการจัดดำเนินการดังนี้

1.2.1 การกิจและการบริหารจัดการตามยุทธศาสตร์การบริหารของสถาบันทักษิณคดีศึกษา

โดยมีภาระหน้าที่หลักเกี่ยวกับวัฒนธรรมภาคใต้ คือ รวบรวมและประมวลข้อมูล ศึกษาวิจัย อนุรักษ์ ส่งเสริม เผยแพร่และพัฒนาวัฒนธรรม ซึ่งภารกิจของสถาบันทักษิณคดีศึกษา มี 5 กลุ่ม ประกอบด้วย 1) กลุ่มภารกิจบริหารทั่วไป 2) กลุ่มภารกิจวิชาการและวิจัย 3) กลุ่มภารกิจสารสนเทศ 4) กลุ่มภารกิจพิพิธภัณฑสถานวิทยาและ 5) กลุ่มภารกิจส่งเสริมเผยแพร่และพัฒนา ซึ่งงานด้านหอศิลปกรรมทักษิณ ก็อยู่ในกลุ่มภารกิจนี้ โดยมีบุคลากรประจำที่ทำหน้าที่รับผิดชอบหอศิลปกรรมทักษิณเพียง 1 คน เท่านั้นแต่สถาบันทักษิณคดีศึกษาก็ได้บริหารบุคคลด้วยวิธีนิยกกำลังร่วมประสานการทำงานทั้งสถาบันให้บรรลุจุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้ ส่วนงบประมาณเพื่อการดำเนินการของหอศิลปกรรมทักษิณ ปีละประมาณ 1 ล้านบาท (สาวิตรี สัตย์ยายุทธ์, 2558) ระบบการสื่อสารเทคโนโลยีสารสนเทศ สถาบันทักษิณคดีศึกษา มีฐานข้อมูลสารสนเทศทางวัฒนธรรมภาคใต้ผ่านระบบเครือข่ายเทคโนโลยีสารสนเทศโดยเชื่อมโยงข้อมูลกับฐานข้อมูลคลังปัญญามหาวิทยาลัยทักษิณ (TSU Knowledge) เพื่อเผยแพร่ข้อมูลและผลงานทางวิชาการในคลังแห่งปัญญาผ่านระบบเครือข่าย มีเว็บไซต์ของสถาบันและการสื่อสารผ่านเฟสบุ๊ค ส่วนกิจกรรมการให้บริการ สถาบันทักษิณคดีศึกษา มีการนำผลงานทางศิลปกรรมตั้งแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์จนถึงปัจจุบันมาจัดระบบ จัดเก็บ และจัดแสดงข้อมูลเป็นห้องนิทรรศการถาวร ประกอบด้วย ห้องประวัติศาสตร์ ศิลปะในภาคใต้ เพื่อจัดแสดงศิลปะถ้ำตามแหล่งโบราณคดีในภาคใต้ และจัดแสดงภาพจิตรกรรมไทยบนฝาผนังวัดสำคัญต่าง ๆ ในภาคใต้ห้องอัครศิลปินเพื่อจัดแสดงพระราชประวัติด้านศิลปะของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช และสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ห้องศิลปินเกียรติคุณ เพื่อจัดแสดงประวัติและผลงานของศิลปินแห่งชาติชาวภาคใต้ทุกสาขา ห้องนิทรรศการศิลปกรรมศิลปินและเยาวชนภาคใต้ เพื่อแสดงประวัติและผลงานของศิลปินภาคใต้ ผู้มีชื่อเสียงและมีคุณูปการต่อสังคมภาคใต้ รวมทั้งผลงานของเยาวชนที่ได้รับรางวัลจากการประกวดผลงานศิลปกรรมเยาวชนทักษิณ (ธีระ จันทิยะ, 2558) นอกจากนี้ ยังมีการจัดกิจกรรมทางศิลปกรรม การประกวดศิลปกรรมเยาวชนทักษิณ ที่จัดดำเนินการเป็นประจำทุกปี (สถาบันทักษิณคดีศึกษา, 2558) การแสดงนิทรรศการศิลปกรรม การฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการทางศิลปะ การอบรมสัมมนาทางวิชาการศิลปกรรม และกิจกรรมอื่น ๆ ที่มีส่วนช่วยในการส่งเสริมและพัฒนางานทางศิลปกรรมให้เป็นไปอย่างต่อเนื่องและมีประสิทธิภาพ เพื่อสนองตอบต่อภารกิจของสถาบันทักษิณคดีศึกษา ในฐานะที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมอันทรงคุณค่า เป็นศูนย์กลางของการศึกษาข้อมูล และส่งเสริมเผยแพร่ข้อมูลทางวิชาการ และ ผลงานทางศิลปกรรมที่สำคัญแห่งหนึ่งของภาคใต้

1.2.2 เครือข่ายการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานที่ได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอก

เช่น สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ เพื่อดำเนินโครงการความร่วมมือทางวิชาการด้านการประกันคุณภาพ การบริหารจัดการด้านการวิจัย การบริการวิชาการ การแลกเปลี่ยนเรียนรู้

ปรึกษาหารือในเรื่องการประกันคุณภาพและการบริหารจัดการด้านการวิจัยและบริการวิชาการ และการให้บริการข้อมูลวิชาการเทคโนโลยีสารสนเทศและข่าวสารร่วมกัน มูลนิธิพัฒนาพลเอกเปรม ติณสูลานนท์ ให้การสนับสนุนมอบโล่รางวัลยอดเยี่ยมในระดับต่างๆ ในโครงการศิลปกรรมเยาวชนทักษิณ และยังมีความร่วมมือกับหน่วยงานอื่นๆ เพื่อประสานการดำเนินกิจกรรมทางวิชาการ วิจัย บริการวิชาการ กิจกรรมทางวัฒนธรรม กิจกรรมการท่องเที่ยว เช่น การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานหาดใหญ่ สำนักงานเทศบาลนครหาดใหญ่ อาศรมวัฒนธรรมวลัยลักษณ์ มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ บริษัทศูนย์การค้าไดอาน่า คอมแพกซ์ จำกัด หาดใหญ่ไอซ์โดม บริษัทประกันภัย บริษัทโตโยต้า สเวนสัตว์สงขลา และสวนประวัติศาสตร์ พลเอกเปรม ติณสูลานนท์ (สาวิตรี สัตยายุทธ์, 2558)

1.2.3 ทูตทางชุมชน สังคม และวัฒนธรรม พบว่า สถาบันทักษิณคดีศึกษา ได้รับการยอมรับด้านศิลปะและวัฒนธรรมที่เกี่ยวกับภาคใต้และมีผลงานเป็นที่ยอมรับในระดับชาติ และบุคลากรของสถาบันฯที่มีความเชี่ยวชาญได้เชิญเป็นวิทยากร ผู้ทรงคุณวุฒิในระดับนานาชาติ เป็นที่ประจักษ์จำนวนมาก เช่น การได้รับเชิญเป็นวิทยากรประเมินชุดการแสดงในโครงการนวัตกรรมด้านศิลปวัฒนธรรม”ระบำพุทธบูชา” ณ ประเทศอินเดีย เมื่อวันที่ 21-29 ตุลาคม 2555 การได้รับเชิญเป็นวิทยากร เรื่อง ปฏิสัมพันธ์ทางวัฒนธรรม ระหว่างไทย-มาลายู ในโครงการสัมมนาทางวิชาการ เรื่อง จากน่านมาลายรัฐสู่มาเลเซียและสิงคโปร์ที่เราารู้จักกัน ณ สำนักหอสมุดแห่งชาติ กรุงเทพฯ วันที่ 6 มิถุนายน 2556 นอกจากนี้ พิพิธภัณฑ์คติชนวิทยา ถือเป็นแหล่งเรียนรู้ทางศิลปะและวัฒนธรรมภาคใต้และเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่สำคัญของจังหวัดสงขลาและภาคใต้ ตลอดจนมีข้อมูลทางวัฒนธรรมที่มีคุณภาพ เป็นที่ยอมรับและเพียงพอในการให้บริการที่หลากหลายรูปแบบทั้งงานวิจัย งานวิชาการ วัตถุของจริง โบราณวัตถุล้ำค่า และสื่อประเภทต่างๆ ซึ่งถือเป็นแหล่งเรียนรู้ที่มีผู้เข้ามาเยี่ยมชมอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง อีกทั้งยังเป็นที่ยู้งักของประชาชนทั่วไปอีกด้วย

2. รูปแบบในการจัดการหอศิลป์ที่เหมาะสมแก่คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ จากการศึกษาสภาพการดำเนินการหอศิลปกรรมทักษิณ มหาวิทยาลัยทักษิณ และหอศิลปะและวัฒนธรรมตะวันออก มหาวิทยาลัยบูรพาที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยสามารถเสนอรูปแบบการบริหารจัดการหอศิลปะและวัฒนธรรมที่เหมาะสมกับคณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ดังนี้

2.1 โครงสร้างการบริหาร การดำริให้มีการปรับโครงสร้างการบริหารจัดการหอศิลปะและวัฒนธรรมมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ โครงสร้างการบริหารควรอยู่ภายใต้การกำกับดูแลของคณะศิลปกรรมศาสตร์ จะมีการจัดตั้งหน่วยงานที่รับผิดชอบโดยตรงขึ้นมาในโครงสร้างใหม่ ที่เน้นการบริหารจัดการและการสร้างรายได้ตลอดจนการให้บริการแก่ชุมชนเมือง โดยคณะมีอำนาจการบริหารและมีความอิสระในการใช้จ่ายงบประมาณ ทั้งนี้ยังคงดำเนินไปตามระเบียบการบริหารจัดการทรัพย์สินของมหาวิทยาลัย ซึ่งมีผู้แทนของมหาวิทยาลัยมาเป็นคณะกรรมการบริหารงานหอศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ย่อมเป็นการบริหารงานที่เน้นการบริการวิชาการแก่ชุมชนที่หารายได้เชิงวิชาการที่สอดคล้องกับเป็นมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ

2.2 การจัดหาระบบและกลไกเพื่อการบริหารงาน มีการจัดทำวิสัยทัศน์ พันธกิจ กลยุทธ์และแผนปฏิบัติการประจำปีของหอศิลปะและวัฒนธรรม โดยมีผู้บริหารมืออาชีพที่มีความรู้และประสบการณ์ทั้งในด้านการบริหารงานหอศิลป์ พิพิธภัณฑ์ หรือแหล่งเรียนรู้ในรูปแบบต่างๆ เป็นผู้กำกับดูแล ติดตามประเมินผล และรายงานผลการดำเนินงานต่อคณะกรรมการบริหารงานหอศิลปะและวัฒนธรรมเพื่อพิจารณา และปรับปรุงผลการดำเนินงานอย่างต่อเนื่องตามวงจรคุณภาพการบริหารงานอย่างเป็นระบบ เพื่อให้การบริหารงานหอศิลปะและวัฒนธรรมมีประสิทธิภาพและเป็นไปตามการบริหารแบบลีน

2.3 การบริหารสื่อและเทคโนโลยีสารสนเทศ ท่ามกลางกระแสสื่อสังคมออนไลน์ที่ทำให้บุคคลเข้าถึงข้อมูลข่าวสารได้ง่ายและตลอดเวลา หอศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒควรมีระบบการบริหารสื่อและเทคโนโลยีสารสนเทศ ตั้งแต่การกำหนดผู้รับผิดชอบ การกำหนดแผนการดำเนินงานเพื่อสนับสนุนการสร้างฐานข้อมูลทางศิลปะและวัฒนธรรมของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒและสถาบันอุดมศึกษาอื่นๆ เพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้ทางศิลปะและวัฒนธรรมของสถาบันอุดมศึกษาในภาคกลาง ย่อมถือเป็นการสร้างภาพลักษณ์ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการศึกษาสภาพการจัดดำเนินการหอศิลปะและวัฒนธรรมในสถาบันอุดมศึกษาทั้งสองแห่งพบว่า มีประเด็นที่น่าสนใจที่สามารถนำมาอภิปรายผลการศึกษาที่สอดคล้องกับนโยบายการพัฒนาประเทศไทยในปัจจุบันที่ให้ความสำคัญกับการขับเคลื่อนประเทศด้วยการสร้างนวัตกรรม นำเทคโนโลยีและปัญญาสร้างสรรค์มาพัฒนาประเทศ ดังที่มีการกล่าวขานกันมากกับ “ประเทศไทยในยุค 4.0” ดังนี้

1. การบริหารสื่อและเทคโนโลยีสารสนเทศ หอศิลปะและวัฒนธรรมจะดำเนินการบริหารองค์การให้สอดคล้องกับนโยบายการพัฒนาประเทศจะต้องให้ความสำคัญต่อการบริหารสื่อและเทคโนโลยีสารสนเทศมาเป็นเครื่องมือเพื่อการบริหารงานให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดโดยการกำหนดผู้รับผิดชอบ จัดทำฐานข้อมูลเกี่ยวกับศิลปะและวัฒนธรรมผ่านช่องทางการสื่อสารทางอิเล็กทรอนิกส์ที่หลากหลาย เพื่อให้ประชาชนได้เข้าถึงข้อมูลได้ง่ายอันนำมาสู่สังคมแห่งการเรียนรู้ทางศิลปะและวัฒนธรรม ซึ่งสาระสำคัญให้ครอบคลุมองค์ประกอบของการบริหารจัดการ ทั้ง ยุทธศาสตร์ โครงสร้างการบริหาร การบริหารพื้นที่และกิจกรรม การบริหารงบประมาณและบุคลากร ตลอดจนเครือข่ายความร่วมมือทั้งองค์การภายในและภายนอก โดยเฉพาะอย่างยิ่งการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ของหอศิลปะและวัฒนธรรม ทั้งการจัดแสดงนิทรรศการถาวร นิทรรศการหมุนเวียน การสัมมนาวิชาการ สัมมนาเชิงปฏิบัติการ ซึ่งสอดคล้องกับมานิตา ศรีสีตานนท์ (2552) ที่วิจัยเรื่องการบริหารหอศิลป์ร่วมสมัยเอกชน พบว่า การดำเนินงานและจัดกิจกรรมต่างๆ ด้วยการสื่อสารและประชาสัมพันธ์ข่าวสารให้สอดคล้องกับกลุ่มเป้าหมายแล้ว การจัดทำฐานข้อมูลด้านศิลปะจะเป็นประโยชน์ต่อการเรียนรู้ให้เกิดความรักและสืบสานศิลปะเพื่อเป็นมรดกทางวัฒนธรรม สอดคล้องกับภรณ์กัญจน์ กมลรัตน์ (2550) ที่ศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่น เรื่องลายผ้าพื้นเมือง จังหวัดสกลนคร เพื่อพัฒนาระบบฐานข้อมูลสารสนเทศผ่านเว็บแอปพลิเคชัน พบว่า ระบบการบริหารจัดการข้อมูลข่าวสารผ่านเว็บแอปพลิเคชัน เพื่อใช้เผยแพร่ข่าวสารและง่ายต่อการเข้าถึงข้อมูลของผู้ที่สนใจลายผ้าพื้นเมืองแล้ว ยังสะดวกรวดเร็ว และเป็นอนุรักษ์ลายผ้าพื้นเมืองซึ่งเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นให้กับคนรุ่นใหม่ต่อไป สอดคล้องกับ ศรีประไพ อุดมละมุล และคณะ (2560) ที่ศึกษาเรื่อง การสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาโบราณสถาน: กรณีศึกษาโบราณสถานบ้านจาละ ต.ยะรัง จ.ปัตตานี พบว่า การประชาสัมพันธ์ข่าวสารเกี่ยวกับโบราณสถานบ้านจาและควรดำเนินการให้หลากหลายช่องทางเพื่อให้ผู้ที่สนใจได้รับรู้ข่าวสารต่างๆที่เป็นข้อมูลปัจจุบัน

2. การบริหารบุคลากร พบว่าการสรรหาผู้บริหารมืออาชีพที่มีความรู้ความสามารถและมีประสบการณ์ตรงทางการจัดการหอศิลป์ หอศิลปะและวัฒนธรรม หรือแหล่งเรียนรู้ตลอดชีวิต เป็นสิ่งสำคัญของกระบวนการได้มาซึ่งทรัพยากรบุคคล เพื่อเป็นตัวขับเคลื่อนองค์การให้เป็นที่ยอมรับในระดับชาติและนานาชาติ สอดคล้องกับเทพศักดิ์ ทองนพเนื้อ (2558) ที่ให้ความเห็นว่าการได้มาซึ่งผู้บริหารของหอศิลปะและวัฒนธรรมฯ ควรสรรหาจากผู้ที่มีความรู้ความสามารถและประสบการณ์ทางด้านนี้โดยตรงและมีความเป็นมืออาชีพ และสอดคล้องกับณัฐวิ อุตฤกษ์ (2550) ที่ศึกษาแนวทางการพัฒนาการจัดเก็บ-การบริหารข้อมูลสารสนเทศ ของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ พบว่า ผู้บริหารที่รับผิดชอบงานทางด้านนี้ ควรมาจากคณะ/หน่วยงานต่างๆ ที่มีความรู้ ความชำนาญ ตลอดจนมีวิสัยทัศน์ทางการบริหาร

เทคโนโลยีสารสนเทศอย่างแท้จริง นอกจากนี้การวิจัยของแฮตตัน (Hatton, 2012) ที่พบว่า การบริหารจัดการพิพิธภัณฑ์สมัยใหม่นั้น จะต้องเปลี่ยนแปลงเป้าหมาย ปรับกระบวนการทัศน์เพื่อเข้าสู่การเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 และสร้างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงภายในแบบองค์รวม ดังนั้นจึงเป็นความท้าทายของผู้บริหารที่ดูแลหอศิลปะและวัฒนธรรมในสถาบันอุดมศึกษาที่จะต้องปรับตัวและก้าวทันการเปลี่ยนแปลงของสังคมไทยและสังคมโลก การบริหารองค์การให้สอดคล้องกับการเป็นประเทศไทย 4.0 นั่นคือ การบริหารหอศิลปะและวัฒนธรรม 4.0 ได้อย่างมีคุณภาพที่คงอัตลักษณ์ของการเป็นสถาบันอุดมศึกษาเพื่อสร้างเยาวชนให้มีความเก่ง ดี มีความสุข ตลอดจนเท่าทันต่อการรับข้อมูลข่าวสารและเทคโนโลยีอีกด้วย ซึ่งสอดคล้องกับคุชกรัตน์ โกสุมภ์ศิริ (2558) ที่ได้ศึกษาภาวะผู้นำสำหรับศตวรรษที่ 21 ที่มีลักษณะของภาวะผู้นำแบบคุณภาพซึ่งประกอบด้วย 3 ประการหลัก คือ 1) ความเป็นที่ไว้วางใจ มีวิสัยทัศน์ เปิดใจรับฟังความคิดเห็น สามารถจัดสถานการณ์ให้เหมาะสมกับการปฏิบัติงาน มีความสามารถในการสร้างแรงบันดาลใจ สนใจในรายละเอียด และการจัดการความสามารถหลัก 2) ภาวะผู้นำที่มีศักยภาพเป็นเลิศ ที่สามารถนำตนเองและผู้อื่นได้ และยังสามารถบ่มเพาะภาวะผู้นำที่มีศักยภาพเป็นเลิศในทุกๆ ระดับขององค์กร และ 3) ภาวะผู้นำที่เกิดจากการปฏิบัติงานภายใต้สภาพเสมือนจริง

3. **เครือข่ายความร่วมมือกับชุมชนพบว่า** องค์การภาครัฐและเอกชนทั้งในและต่างประเทศต่างถือเป็นองค์การเครือข่ายความร่วมมือที่สนับสนุนการบริหารจัดการหอศิลปะและวัฒนธรรมทั้งทรัพยากรที่เป็นตัวเงินและไม่เป็นตัวเงิน ซึ่งส่วนใหญ่ขององค์การภาคเอกชนมักให้การสนับสนุนในรูปของเงินเพื่อใช้ในการจัดโครงการ/กิจกรรม นิทรรศการทางศิลปะ ทั้งนิทรรศการที่จัดเป็นครั้งคราวหรือต่อเนื่องเป็นประจำทุกปี แสดงถึงการมีส่วนร่วมต่อการรับผิดชอบต่อสังคม (Cooperate Social Responsibility: CSR) ในมิติของการศึกษาและศิลปวัฒนธรรม ส่งเสริมให้เกิดภาพลักษณ์ที่ดีต่อองค์การอีกด้วย ทั้งนี้หากหอศิลปะและวัฒนธรรม ไม่ได้รับการสนับสนุนจากเครือข่ายภายนอก ย่อมทำให้ภารกิจด้านการทำศิลปวัฒนธรรมของการอุดมศึกษาอ่อนด้อยลง ทำให้ขาดโอกาสในการสร้างมูลค่าเพิ่มทางศิลปวัฒนธรรมและเศรษฐกิจสร้างสรรค์ อย่างไรก็ตามความร่วมมือระหว่างองค์การของรัฐ มักอยู่ในรูปของความร่วมมือด้านทรัพยากรบุคคล การเป็นวิทยากรให้ความรู้ทางศิลปะและวัฒนธรรม การให้บุคลากรต่างสถาบันมาร่วมจัดแสดงนิทรรศการ ทำให้เกิดความร่วมมือช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ส่งผลให้เกิดความร่วมมือในระยะยาวและเกิดความยั่งยืนในการบริหารจัดการหอศิลปะและวัฒนธรรม สอดคล้องกับวิจัยเรื่อง แนวทางการพัฒนาและบริหารจัดการหอศิลปร่วมสมัยในพื้นที่ 35 ไร่ (ศูนย์วัฒนธรรมแห่งประเทศไทย, 2560) พบว่า การบริหารจัดการหอศิลปะจะต้องสร้างความร่วมมือกับชุมชนโดยเน้นการมีส่วนร่วมของชุมชน มีการวางแผนงานในด้านต่างๆ ร่วมกัน ซึ่งถือเป็นปัจจัยหนึ่งที่สำคัญของการบริหารงานให้เกิดความยั่งยืน นอกจากนี้งานวิจัยของสกอตและลูบี้ (Scott & Edward, 2007) พบว่า การบริหารจัดการพิพิธภัณฑ์ให้เข้ากับชุมชนท้องถิ่น จะทำให้องค์การเกิดความเข้มแข็งและยั่งยืนนั้น เป็นสิ่งท้าทายที่จะต้องมีการปรับทั้งโครงสร้าง นโยบายที่สำคัญที่เกี่ยวข้องกับชุมชนท้องถิ่น ตลอดจนกระบวนการสร้างบุคลากรให้มีความรู้ทางด้านการบริหารจัดการพิพิธภัณฑ์เพื่อทดแทนบุคคลที่ลาออก และสอดคล้องกับงานวิจัยของชวลักษณ์ คุณาธิกรกิจ (2557) ที่พบว่า การจัดตั้งเครือข่ายความร่วมมือทุกภาคเพื่อให้เกิดศูนย์กลางของการให้บริการด้านต่างๆ มีการกำหนดกลยุทธ์เพื่อเป็นจุดขายและการเตรียมพร้อมของบุคลากรภาคเอกชน การเตรียมคนเพื่อจะออกไปทำงานในประเทศเพื่อนบ้าน เป็นสิ่งสำคัญเพื่อเตรียมพร้อมในการพัฒนาตราสินค้าด้านการท่องเที่ยวไทยเชิงสร้างสรรค์เพื่อสู่การเป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวกลุ่มประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน ดังนั้นเครือข่ายความร่วมมือ จึงเป็นประเด็นสำคัญของการบริหารจัดการหอศิลปะและวัฒนธรรมในสถาบันอุดมศึกษาที่ต้องดำเนินนโยบายและแผนกลยุทธ์เพื่อการพัฒนาองค์การที่เน้นการมีส่วนร่วมกับชุมชน ทั้งแผนการบริหารบุคลากร แผนการดำเนินกิจกรรมประจำปี ตลอดจนการจัดทำโครงสร้างให้มีเครือข่ายภายนอกโดยเฉพาะ

อย่างยิ่งองค์การภาคเอกชนเข้ามาร่วมในการบริหารจัดการในรูปแบบของคณะที่ปรึกษาและ/คณะทำงาน ย่อมส่งผลให้หอศิลปะและวัฒนธรรมมีความเข้มแข็งและถือเป็นภาพลักษณ์ขององค์การภาคธุรกิจที่ได้เข้ามา มีส่วนร่วมคิด ร่วมดำเนินการ ร่วมประเมินผลการดำเนินการอีกด้วย ซึ่งแสดงถึงพัฒนาการของการแสดงความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์การภาคธุรกิจที่มีไม่เพียงการสนับสนุนงบประมาณเพื่อสนับสนุนองค์การ ภาครัฐ แต่เป็นการเข้าไปแสดงความรับผิดชอบต่อสังคมถึงการเป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสียอย่างแท้จริงของสังคมนั่นเอง

ข้อเสนอแนะการวิจัย

การวิจัยเรื่อง รูปแบบการจัดการหอศิลปะและวัฒนธรรมในสถาบันอุดมศึกษา ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังนี้

1. ผู้บริหารของคณะศิลปกรรมศาสตร์ ควรนำผลการวิจัยครั้งนี้มาเป็นแนวทางการบริหารงานหอศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการกำหนดโครงสร้างระบบและกลไกการบริหารองค์กรที่เกี่ยวข้องกับศิลปะและวัฒนธรรมอย่างเป็นรูปธรรม
2. ควรศึกษาระบบการบริหารการเงินและงบประมาณของหอศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ที่เหมาะสมกับการที่มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒเป็นมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ
3. ควรศึกษาเกี่ยวกับข้อเสนอเชิงนโยบายเพื่อการจัดการหอศิลปะและวัฒนธรรม ในยุคประเทศไทย 4.0

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยนี้ได้รับงบประมาณสนับสนุนจากคณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประจำปีงบประมาณ พ.ศ.2558

เอกสารอ้างอิง

- กรรณิการ์ กมรัตน์. (2550). การศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่น เรื่องลายผ้าพื้นเมือง จังหวัดสกลนคร เพื่อพัฒนาระบบฐานข้อมูลสารสนเทศผ่านเว็บแอปพลิเคชัน. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2552). พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติพ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2545. กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.
- ชวัลลักษณ์ คุณาธิกรกิจ. (2557). การสื่อสารเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมและการเตรียมความพร้อมในการพัฒนาตราสินค้าด้านการท่องเที่ยวไทยเชิงสร้างสรรค์เพื่อเข้าสู่การเป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวกลุ่มประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในฐานะผู้กำหนดนโยบาย. วารสารสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 17(มกราคม-ธันวาคม 2557), 64-82.
- ชัยยศ วณิชพัฒนานาวดี และคณะ. (2549). พิธีเปิดหอศิลปะและวัฒนธรรมภาคตะวันออก มหาวิทยาลัยบูรพาวันพุธที่ 27 ธันวาคม 2549.ชลบุรี: มหาวิทยาลัยบูรพา.
- ณัฐวิ อดุทธ. (2550). แนวทางการพัฒนาการจัดเก็บ-การบริหารข้อมูลสารสนเทศ ของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ. กรุงเทพฯ: ภาควิชาการจัดการเทคโนโลยีสารสนเทศ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ.

- ดุขฎิรรัตน์ โกสุมภ์ศิริ. (2558). ภาวะผู้นำแบบดุลยภาพ-ภาวะผู้นำสำหรับศตวรรษที่ 21. สืบค้นเมื่อ 12 มิถุนายน 2560, จาก <http://leader1234.blogspot.com/2015/09/21-scholarly-article-equilibrium.html>.
- เทพศักดิ์ ทองนพเนื้อ. (2558, 13 สิงหาคม). สัมภาษณ์.
- ธีระ จันทิปะ. (2558, 26 ตุลาคม). สัมภาษณ์.
- พิศรวส ภูทอง และอัมพัลย์ วิศวธีรานนท์. (2559). รูปแบบการจัดการแหล่งการเรียนรู้ในสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ: กรณีศึกษาหอศิลป์และวัฒนธรรม. *วารสารศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น*, 8(2), 1-21.
- มานิตา ศรีสิตานนท์. (2552). การบริหารหอศิลป์ร่วมสมัยเอกชน. (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์).
- ศรีประไพ อุดมละมูล และคณะ. (2560). การสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาโบราณสถาน: กรณีศึกษาโบราณสถานบ้านจาและ ต.ยะรัง จ.ปัตตานี. *วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา*, 12 (ฉบับพิเศษ), 56-72.
- ศูนย์วัฒนธรรมแห่งประเทศไทย. (2560). *แนวทางการพัฒนาและบริหารจัดการหอศิลป์ร่วมสมัยในพื้นที่ 35 ไร่ ศูนย์วัฒนธรรมแห่งประเทศไทย*. สืบค้นเมื่อ 1 มิถุนายน 2560, จาก [http://www.ocac.go.th/userfiles/file/research /แนวทางการพัฒนาและบริหารจัดการหอศิลป์ร่วมสมัยในพื้นที่ 35 ไร่.pdf](http://www.ocac.go.th/userfiles/file/research/แนวทางการพัฒนาและบริหารจัดการหอศิลป์ร่วมสมัยในพื้นที่%2035%20ไร่.pdf)
- สถาบันทักษิณคดีศึกษา. (2558). รายงานผลการดำเนินโครงการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม โครงการศิลปกรรมเยาวชนทักษิณครั้งที่ 13 ประจำปีงบประมาณ 2558. สงขลา: สถาบันทักษิณคดีศึกษา.
- สาวิตรี สัตยายุทธ์. (2558, 27 ตุลาคม). สัมภาษณ์.
- Hatton, A. (2012). The conceptual roots of modern museum management dilemmas. *Museum Management and Curatorship*, 27(2), 129-147.
- Scott, E & Edward, L. M. (2007). Maintaining Relationships with Native Communities: The Role of Museum Management and Governance. *Museum Management and Curatorship*, 22(3), 265-285.

Translated Thai References

- Chaiyos Vanichwattananuwat & et.al. (2006). Inauguration Ceremony of the Eastern Art and Culture Center of Burapha University Wednesday 27th December 2006. Chonburi: Burapha University.
- Council of Thailand, Ministry of Education. (2009). National Education Act B.E.2542 and Second National Education Act B.E.2545. Bangkok: Office of the Education Council.
- Dusadeerat Kosumsiri. (2015). Equilibrium Leadership-Leadership for 21st Century. Retrieved 12 June 2017, from <http://leader1234.blogspot.com/2015/09/21-scholarly-article-equilibrium.html>.
- Institute for Southern Thai Studies. (2015). Report of the Operation of Art and Culture Preservation, Art Project of Thaksin Youth 13th Fiscal Year B.E. 2558. Songkhla: Institute of Southern Thai Studies.

- Kannikar Kamolrat. (2007). The Study of Folk Wisdomon Native Pattern of Sakonakhon Province for Development of Database System Information via Web Application. Bangkok.: National Research.
- Manita Srisitanont. (2009). Management of Private Contemporary Art Center.(Master of Arts Thesis, Thammasat University).
- Natthawee Uttarit. (2007). The Procedure of Storage-Management of Information Data of King Mongkut's University of Technology North Bangkok.Bangkok: Department of Information Technology Management KingMongkut's University of Technology North Bangkok.
- Pissaravas Pootong&Ampawan Visavateeranon. (2016). Model of Learning Center Management in Public University in Thailand: Case Study of Arts and Culture Museum. Journal of Fine and Applied Arts, Khonkaen University, 8(16), 1-21.
- Sawittree Sattayayuth. (2015, 27 October). Interview.
- Shawanluck Kunathikornkit. (2014). Stakeholders' Participatory Communication and Preparation to Develop Thai Creative Tourism Brand as ASEAN Economic Community's Tourist Center: The Policy Maker/Planners/Senders Perspective.Journal of Social Sciences, Srinakharinwirot University, 17(17), 64-82.
- Sripraphai Udomlamul& et.al. (2017). Creating Public Participation on the Development of Historical Sites: The Case Study of Baan Jaleh Historical Site, YarangSub-District, Pattani Province.Journal of Rajabhat University, Yala Campus, 12(Special ed.), 56-72.
- Thailand Cultural Centre. (2017). Guidelines for the development and management of contemporary art galleries in an area of 35 rai.Retrieved 1 June 2017, from [http://www.ocac.go.th/userfiles/file/research /แนวทางการพัฒนาและบริหารจัดการหอศิลป์ร่วมสมัยในพื้นที่ 35 ไร่.pdf](http://www.ocac.go.th/userfiles/file/research/แนวทางการพัฒนาและบริหารจัดการหอศิลป์ร่วมสมัยในพื้นที่ 35 ไร่.pdf)
- Theera Chanthipa. (2015, 26 October). Interview.